

Pohjoista suoviljelyä ja -tutkimusta

Orgaanisten peltomaiden kestävä vesienhallinta -seminaari

FT Jouni Kauhanen 23.10.2024

Näkökulmat

- Suo historian tallentajana
- Suoviljelyn laajeneminen
- Suoviljelysyhdistyksen synty
- Pelsonsuon valloitus maa- ja metsätalouteen
- Pohjois-Suomen suomaat ja asutustoiminta
- Soita säännöstelyaltaiden alle

Eklundien raivaajaperhe 1930-luvun alussa.
Talosta osa oli rakennettu turpeesta.
Valokuva yksit. kok.

Päläs Vaalan Enonlahden
muinaissuksesta.
Valokuva Mika Sarkkinen
2017.

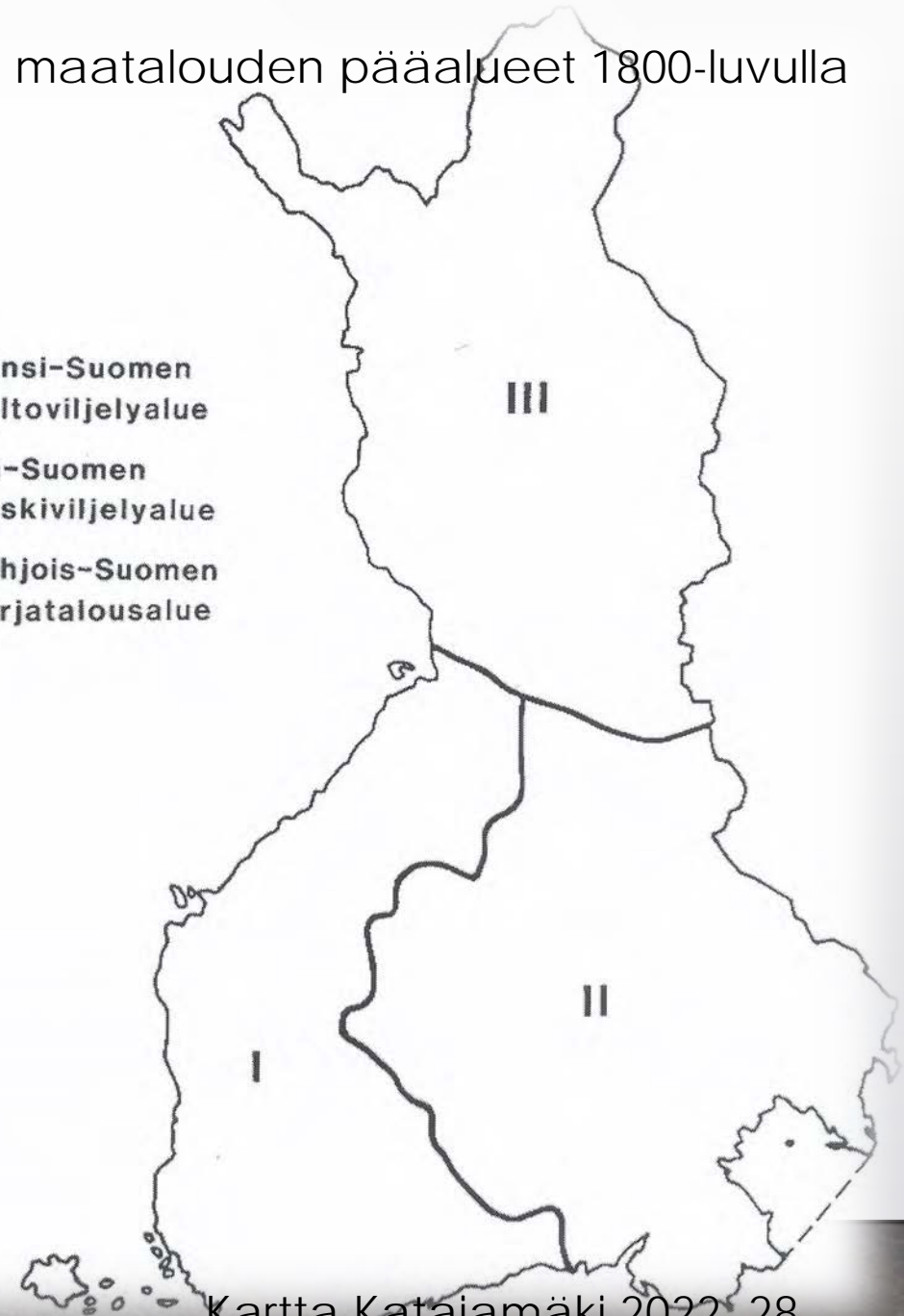

Sallan muinaissuksi. Noin 5 200 vuotta vanha suksi löytyi
vuonna 1938. Valokuva Sallan asutus- ja jälleenrakennusmuseo.

Suomen maatalouden pääalueet 1800-luvulla

- I Länsi-Suomen
peltoviljelyalue
- II Itä-Suomen
kaskiviljelyalue
- III Pohjois-Suomen
karjatalousalue

Lääninagronomi Anders Theodor Europaeus (s.1836, k. 1912) oli Suomen Suoviljelyseuran perustaja ja ensimmäinen sihteeri. Valokuva MV.

Terwanpoltto
vai
Seinäniljelys?

Muita sana Kajaanin kihlakuntalaisille
1887.

Oulun Läänin Talousseuran pyynnöstä

Kirjoitti

A. Th. Europæus.

Oulussa,
B. B. Bergdahlin kirjapainossa,
1888.

Pelson viljelyksiä 1980-luvulla.
Valokuva yksit. kok.

YLIPAINOS SUOMEN SUOVIJELYSYHDISTYKSEN VUOSIKIRJASTA 1905,
38 VIIKKO.

SUOMAA KAJAANIN KIHlakUNNASSA

OULUN LÄÄNIÄ

SELONTEKO SUOMEN SUOVIJELYSYHDISTYKSEN SUOMAA-
TUTKIMUKSISTA v. 1905

KIRJ.

E. A. MALM.

Erikoisselitys tutkituista suomaisista ei ole otettu tähän viikkoon.

Ca 55.1
KAJAANIN KAUPUNGINKIRJASTO

HELSINKI 1906,
HELSINGIN SENTRAALIKIRJAPAINO.

SIB 813

Suotutkijoita Pelsolla
6.7.1912. Oik. Pelson
raivausta vankityöllä.
Valokuvat vas. Suomen
Suoviljelysyhdistys ja oik.
KA/OM.

Venäläiset sotavangit töissä Pelsolla talvella 1941-1942

Valokuva yksit. kok.

Pelson varavankilan viljelyksiä 1930-luvun lopulla

Valokuva Erkki Mikkola. Kainuun Museo.

Konevoima tuli Pelson raivaukseen 1940- ja 1950-lukujen taitteessa

Valokuva yksit. kok.

Pelson varavankilan johtaja Urho Rautavuori ja
tilanhoitaja Auli Telkki viljelyksillä 1950-luvulla

Vankila-, asutus-
ja tutkimuskylä.

Valokuva yksit. kok.

Hallakoeasema
1951-1988.

Aseman
ensimmäinen
johtaja oli MTT
Yrjö Pessi.

Tyrnävän seudulla
Pohjois-Pohjanmaalla
syntyi soiden kuivatuksen
seurauksena laajoja
viljelylakeuksia.

Tyrnävän kunnan kyntömestaruuskilpailut
Pohjois-Pohjanmaalla 4.8.1961. Valokuva
JOKAKAL3B:11951. Kaleva.

Suuria suonkuivatuskohteita **Pohjois-Pohjanmaalla** 1800-luvun lopulla:

- Harjurimmi ja Hirvirimmi Kestilässä
- Laininsoso Muhoksella
- Isososo ja Matokorpi Muhoksella
- Syrjäsuo Utajärvellä

Lukuisia laajoja valtion kuivatushankkeita 1900-luvulla.

Maanhankintalain toimeenpano & Pohjois-Suomen kylmät tilat.

Mitä vikaa
Pohjois-Suomen
asutuksessa?
- Arvi Valmari 1973.

Sallan
asutustoimien
nousu ja nopea
rakennemuutos.
Laskelmia
pohjoisen
suoviljelyn
kannattavuudesta.

Maanhankintalain mukainen pellonraivaus Lapissa

Kunta	Peltoa, ha
Salla	3 895
Tervola	1 070
Kemijärven maalaiskunta	891
Ylitornio	868
Ranua	828
Posio	788
Rovaniemen maalaiskunta	721
Sodankylä	710
Alatornio	687
+ muut Lapin kunnat	+ muut yht. 13 521 ha

Viljelystiloja muodostettiin yht. 1 840. Tiloja ja lisämaita yht. 4 945 kpl.

Lähde: MHL-asutustoiminta Lapissa 1995, 12.

Sompion vanha maatalous perusti luonnonniittyihin. Suot olivat myös tärkeitä porojen kesälaitumia. Lokan säännöstelyallas hukutti Sompion Lapin maita. Porttipahta ajoi Ylä-Kitisen ihmisiä pakkomuuttoon.

Valokuvat: ELKA/Kemijoki Oy ja yksit. kok.

Lähteet

- **Arkistolähteet**

Kemijärven kaupunginarkisto

Koillis-Lapin kuntain keskustoimikunta.

Kirjeistö. Arvi Valmarin esitelmä Savukoskella 26.11.1976.

Kirjallisuus ja artikkelit

Enbuske, Matti 2010, Pohjois-Pohjanmaan ympäristöhistoria. Alueellisen ympäristöhallinnon kehitys sekä ohjaavat järjestelmät, vaikuttavat tekijät ja ympäristövaikutukset. Vammalan Kirjapaino Oy. Sastamala 2010.

Enbuske, Matti ja Ruuskanen, Esa 2021, Metsien ja soiden rikkaus ja raivaus. Teoksessa Ruuskanen, Esa, Schönach, Paula ja Väyrynen, Kari toim. Suomen ympäristöhistoria 1700-luvulta nykypäivään, ss.151–200. Vastapaino. Tallina Raamatutrukikoja Oü, Tallinna 2021.

Hannu Katajamäki 2022, Suomen aluekehityksen pitkät aallot. Näkökulmia ja tulkintoja. Siirtolaisuusinstituutti. Painosalama Oy. Turku 2022. PDF.
Kauhanen, Jouni 2024b, Pelson vankila 1935–2024. Bookcover Oy. Seinäjoki 2024.

Kauhanen, Jouni 2024a, Terra nullius ja paikallisyhteisöt modernisaation puristuksessa 1950- ja 1960-luvun Lapin vesivoimarakentamisessa. Pohjoiskalotin suunnitelmaksi jäänyt rakentamishanke ja Sodankylän säännöstelyaltaat. Acta electronica Universitatis Lapponiensis, 378.

Kauhanen, Jouni 2023, Lääninagronomi Anders Theodor Europaeus (1836–1912). Väyläkirjat. Rovaniemi 2023.

Kauhanen, Jouni 2014, Nöyryminen ympäristöpakolaiseksi. Lokan ja Porttipahdan tekojärvien sosiaalhistoria. Tornio 2014.

Kauhanen, Jouni 2005, Kohtaamispaikkana Pelso. Pakosta, tarpeesta ja halusta valloittamassa ja hyödyntämässä suota 1857–1990. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 42. Joensuu 2005.

Kauhanen, Jouni 2003, Pelsonsuu. Kuivatuksesta kehittyväksi kyläksi. Saarijärvi 2003.

Koivisto, Satu 2009, Suoarkeologian haasteet ja mahdollisuudet. Arkeologiapäivät 2009. PDF.

Mattila Päivi ja Saloriutta, Teemu 2023, Retki suolle. Vinkit ja kohteet luontoon lähtijälle. SKS Kirjat 2023.

Sodanjälkeinen asutustoiminta 50 vuotta. MHL-asutustoiminta Lapissa. Tornion Kirjapaino Ky. Tornio 1995.

Suomen maatalouden historia. Osa 3. Suurten muutosten aika. Jälleenrakennuksesta EU-aikaan. SKS. Gummeruksen Kirjapaino Oy. Jyväskylä 2004.

Valmari, Arvi 1973, Mitä vikaa Pohjois-Suomen asutuksessa? Kaltio 1/1973.

KIITOS!